

**Цільовий інструктаж
для педагогічних працівників на випадок надзвичайної ситуації
в умовах воєнного стану в Україні**

I. Загальні положення

1. Одним із важливих пріоритетів у діяльності закладів загальної середньої освіти є забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, які на сьогодні страждають від російської воєнної агресії. А життя та здоров'я дітей – це найбільша цінність людства. Володіти необхідними знаннями, потрібними для подальшої безпечної життєдіяльності, є важливим завданням для кожного з дорослих.

2. Під час здійснення зазначених заходів керівник, педагогічні та інші працівники ЗЗСО керуються Кодексом цивільного захисту України. Відповідно до статті 32 КЦЗУ заклади дошкільної освіти, які не забезпечені власними захисними спорудами для захисту від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій у мирний час та дії засобів ураження в особливий період, також використовують споруди подвійного призначення та найпростіші укриття.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період.

3. З огляду на необхідність створення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО педагогічні та інші працівники повинні бути готові до здійснення заходів щодо захисту учасників освітнього процесу, особливо вихованців, зокрема їх укриття у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційних заходів, а також неухильного дотримання алгоритму дій під час тривожної сирени.

4. Вчителям рекомендовано проводити з дітьми шкільного віку роз'яснювальну роботу щодо безпечної поведінки в умовах воєнного стану з використанням різних форм організації освітньої діяльності.

5. Для організації роботи з дітьми доцільно користуватися інформаційно-освітніми матеріалами, що розміщені на сайті МОН:

- [Довідник «У разі надзвичайної ситуації або війни»](#) (поради, як захистити себе у надзвичайній ситуації)
- [Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».](#)
- Як заспокоїти дітей під час війни

[iti-ditej-pid-chas-vijni](#)

- Як подбати про дитину, якщо ви знаходитесь з нею в укритті
<https://www.youtube.com/watch?v=VpJXr3UXCvo>
- Правила підтримки, якщо родина евакуюється з дитиною
<https://www.youtube.com/watch?v=8ml9RPFun7s>
- Фізична безпека дітей під час війни. Сайт «Освітній омбудсмен України»
<https://eo.gov.ua/fizychna-bezpeka-ditey-pid-chas-viyny-pravylapovedinky-v-evakuatsii-na-okupovanykh-terytoriiakh-i-v-zoni-boyovykhdiy/2022/03/19/>
- Як допомагати дітям у замкненому просторі
<http://www.barabooka.com.ua/yak-dopomagati-dityam-u-zamknenomu-prostori/>
- Як говорити про війну та повітряну тривогу з дітьми: поради чернівецької психологині. <https://shpalta.media/2022/03/02/yak-govoriti-provijnu-ta-povitryanu-trivogu-z-ditmi-poradi-cherniveckoi-psixologini/>
- Лист МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій» (питання організації освітнього процесу у закладах освіти)
- Лист МОН від 02.04.2022 р. № 1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні».

6. На випадок надзвичайної ситуації в умовах організації освітнього процесу під час воєнного стану в Україні вихователям та іншим педагогічним працівникам ЗДО потрібно дотримуватися правил поведінки у надзвичайних ситуаціях.

II. Правила поведінки у надзвичайних ситуаціях

1. Під час повітряної небезпеки:

- після отримання сигналу «Повітряна тривога!» відразу відключити живлення, закрити воду і перекрити газ;
- вимкнути усі електроприлади;
- взяти список дітей (по можливості - свої документи, гроші і продукти);
- взяти рюкзачки безпеки для дітей, які сформовані завчасно (див. пам'ятку «Що має бути в рюкзачку безпеки для дитини»);
- взяти рюкзачок безпеки для групи (див. пам'ятку «Що має бути в рюкзачку безпеки для групи»);
- інформувати різними засобами про небезпеку близьких;
- якнайшвидше рухатися до найближчого місця укриття, яке закріплене за групою;
- дотримуватися спокою і порядку;
- в укритті забезпечити, по можливості, ігри-заняття з дітьми, щоб убезпечити їх надмірну тривожність;

- без крайньої необхідності не залишати безпечного укриття до сигналу «Відбій повітряної тривоги!». Слідкувати за офіційними повідомленнями.

2. Якщо стався вибух:

- уважно озирнутися навколо, щоб з'ясувати вірогідність небезпеки подальших обвалів і вибухів, чи не висить з руїн розбите скло, чи не потрібна комусь допомога;
- якщо є можливість - спокійно вийти з місця пригоди (укриття).
- опинившись під завалами - подавати звукові сигнали. (Пам'ятайте, що за низької активності людина може вижити без води упродовж п'яти днів);
- викликати рятувальників за номером 101 та виконувати всі їхні інструкції.

3. У разі загрози ураження стрілецькою зброєю

- закрити штори або жалюзі (попередньо заклеїти вікна паперовими стрічками або скотчем) для зниження ураження фрагментами скла;
- вимкнути світло, закрити вікна та двері;
- зайняти місце на підлозі у приміщенні, що не має вікон на вулицю (коридор, туалетна кімната, ванна, передпокій);
- інформувати різними засобами про небезпеку близьких чи знайомих.

4. У разі загрози чи ведення бойових дій:

- закрити штори або жалюзі (попередньо заклеїти вікна паперовими стрічками, скотчем) для зменшення ураження фрагментами скла.
- вимкнути живлення, закрити воду і перекрити газ, загасити (вимкнути електроприлади) пристрої для опалення;
- взяти список дітей (по можливості - свої документи, гроші і продукти);
- взяти рюкзачки безпеки для дітей, які сформовані завчасно (див. пам'ятку «Що має бути в рюкзачку безпеки для дитини»);
- взяти рюкзачок безпеки для групи (див. пам'ятку «Що має бути в рюкзачку безпеки для групи»);
- якнайшвидше рухатися до найближчого місця укриття, яке закріплене за групою;
- дотримуватися спокою і порядку;
- попередити близьких і знайомих про небезпеку, прийти на допомогу тим, хто її потребує;
- без крайньої необхідності не залишати безпечне місце перебування;
- проявляти крайню обережність; не варто панікувати.

5. Під час масових заворушень:

- зберігати спокій і розсудливість;

- під час знаходження на вулиці - залишити місце масового скупчення людей, уникати агресивно налаштованих людей;
- не піддаватися на провокації;
- надійно зачиняти двері;
- не підходити до вікон і не виходити на балкон;
- без крайньої необхідності не залишати приміщення.

6. Якщо вас захопили у заручники і вашому життю є загроза:

- постаратися запам'ятати вік, зріст, голос, манеру говорити, звички тощо злочинців, що може допомогти їх пошуку;
- за першої нагоди постаратися сповістити про своє місцезнаходження рідним або поліції;
- намагатися бути розсудливим, спокійним, миролобним, не піддавати себе ризику;
- якщо злочинці знаходяться під впливом алкоголю або наркотиків, намагатися уникати спілкування з ними, оскільки їхні дії можуть бути непередбачуваними;
- не підсилювати агресивність злочинців своєю непокорою, сваркою або опором;
- виконувати вимоги злочинців, не створюючи конфліктних ситуацій, звертатися за дозволом для переміщення, відвідання вбиральні тощо;
- уникати будь-яких обговорень, зокрема політичних тем;
- нічого не просити;
- якщо ви тривалий час знаходитесь поряд зі злочинцями, постаратися встановити з ними контакт, визвати гуманні почуття;
- уважно слідкувати за поведінкою злочинців та їхніми намірами, бути готовими до втечі, пересвідчившись у високих шансах на успіх;
- спробувати знайти найбільш безпечне місце у приміщенні, де знаходитесь і де можна було б захищати себе під час штурму (кімната, стіни і вікна якої виходять не на вулицю – туалетна/ванна кімната або шафа). У разі відсутності такого місця - падати на підлогу за будь-якого шуму або у разі стрільби;
- при застосуванні силами спеціального призначення сльозогінного газу, дихати через мокру тканину, швидко і часто блимаючи, викликаючи сльози;
- під час звільнення виходити швидко, речі залишати там, де вони знаходяться, через ймовірність вибуху або пожежі, беззаперечно виконувати команди групи захоплення.

7. При проведенні евакуації з небезпечної зони:

- взяти список дітей (по можливості - свої документи, гроші і продукти);
- взяти рюкзачки безпеки для дітей, які сформовані батьками завчасно (див. пам'ятку «Що має бути в рюкзачку безпеки для дитини»);

- переміщатися за вказаною адресою;
- у разі необхідності звернутися за допомогою до поліції чи спеціальних служб та медичних працівників.

III. Правила поводження з вибухонебезпечними предметами

1. Під вибухонебезпечними предметами слід розуміти будь-які пристрої, засоби, підозрілі предмети, що здатні за певних умов вибухати.

2. До вибухонебезпечних предметів належать:

- вибухові речовини - хімічні з'єднання або суміші, здатні під впливом певних зовнішніх дій (нагрівання, удар, тертя, вибух іншого вибухового пристрою) до швидкого хімічного перетворення, що саморозповсюджується, з виділенням великої кількості енергії і утворенням газів.

- боєприпаси - вироби військової техніки одноразового вживання, призначені для враження живої сили супротивника. До боєприпасів належать:

- бойові частки ракет;
- авіаційні бомби;
- артилерійські боєприпаси (снаряди, міни);
- інженерні боєприпаси (протитанкові і протипіхотні міни);
- ручні гранати;
- стрілецькі боєприпаси (набої до пістолетів, карабінів, автоматів

тощо);

- піротехнічні засоби:

- патрони (сигнальні, освітлювальні, імітаційні, спеціальні);
- вибухові пакети;
- петарди;

- ракети (освітлювальні, сигнальні);

- гранати;
- димові шашки.

- саморобні вибухові пристрої - пристрої, в яких застосований хоча б один елемент конструкції саморобного виготовлення:

- саморобні міни-пастки;
- міни-сюрпризи, що імітують предмети домашнього побуту, дитячі іграшки або речі, що привертають увагу.

У разі знаходження вибухонебезпечного пристрою **заборонено**:

- наближатися до предмета;
- пересувати його або брати до рук;
- розряджати, кидати, вдаряти по ньому;
- розпалювати поряд багаття або кидати до нього предмет;
- приносити предмет додому, у заклад освіти.

3. Необхідно **негайно повідомити поліцію** або дорослих про знахідку!

Під час прогулянок необхідно ретельно дивитись під ноги та навколо себе, особливо у парку, лісі, біля водойм тощо.

Практично всі вибухові речовини чутливі до механічних дій і нагрівання. Поводження з ними вимагає граничної уваги і обережності.

Слід пам'ятати, що розмінуванням, знешкодженням або знищенням вибухонебезпечних предметів займаються тільки підготовлені фахівці-сапери, допущені до цього виду робіт!

Злочинці зазвичай поміщають вибухонебезпечні предмети у звичайні портфелі, сумки, банки, пакунки і потім залишають у багатолюдних місцях. Відомі випадки застосування їх у авторучках, мобільних телефонах, гаманцях, дитячих іграшках. Тому бездоглядні предмети на території або в приміщенні закладу освіти, в транспорті, кінотеатрі, магазині, на вокзалі тощо вимагають особливої уваги.

4. Є декілька ознак, що дозволяють припустити, що маємо справу з вибуховим пристроєм. Слід звертати увагу на:

- припарковані біля будівлі ЗЗСО автомашины, власники яких невідомі або державні номери якої не знайомі мешканцям, а також коли автомобіль давно непорушно припаркований;
- наявність у знайденому механізмі антени або приєднаних до нього дротів;
- звуки, що лунають від предмета (цокання годинника, сигнали через певний проміжок часу), мигтіння індикаторної лампочки;
- наявність джерел живлення на механізмі або поряд з ним (батарейки, акумулятори тощо);
- наявність розтяжки дротів або дротів, що тягнуться від механізму на велику відстань.

У разі знаходження підозрілого предмета на території ЗЗСО, потрібно негайно повідомити про знахідку керівника закладу, працівників поліції чи службу з надзвичайних ситуацій!

5. У разі знаходженні вибухонебезпечного пристрою:

- Негайно повідомити чергові служби органів внутрішніх справ, цивільного захисту;
- Не підходити до предмета, не торкатися і не пересувати його, не допускати до знахідки інших людей;
- Припинити всі види робіт в районі виявлення вибухонебезпечного предмета.
- Не користуватися засобами радіозв'язку, мобільними телефонами (вони можуть спровокувати вибух).
- Дочекатися прибуття фахівців; вказати місце знахідки та повідомити час її виявлення.

У випадку, коли в закладі освіти знайдено вибуховий пристрій й здійснюється евакуація:

- одягніть дітям одяг з довгими рукавами, щільні штани і взуття на товстій підошві (це може захистити від осколків скла);

- під час евакуації слідуйте маршрутом, вказаним органами, що проводять евакуацію;
- тримайтеся подалі від обірваних ліній енергопостачання.

6. Якщо ЗЗСО опинився поблизу епіцентру вибуху:

- обережно обійдіть всі приміщення, щоб перевірити чи немає витоків води, газу, спалахів й т. д. У темряві в жодному випадку не запалюйте сірника або свічки - користуйтеся ліхтариком;
- негайно вимкніть всі електроприлади, перекрийте газ, воду;
- з безпечного місця зателефонуйте рідним та близьким і стисло повідомте про своє місцезнаходження, самопочуття;
- перевірте, чи потребують допомоги інші діти й працівники закладу.

Опинившись поблизу вибуху, стримайте свою цікавість і не намагайтеся наблизитись до епіцентру, щоб розгледіти або допомогти рятівникам.

Найкраще, що можна зробити - залишити небезпечне місце. До того ж, варто знати, що зловмисники часто встановлюють вибухові пристрої парами, щоб, через деякий час після вибуху першої з них, пролунав другий вибух.

Зловмисники розраховують на те, що після першого вибуху на його місці зберуться люди, у тому числі й представники силових структур, і при повторному вибуху жертв буде набагато більше.

7. Звернути увагу, що:

- не слід робити самостійно жодних маніпуляцій із знахідками або підозрілими предметами, що можуть виявитися вибуховими пристроями;
- виявивши річ без господаря, треба звернутися до працівника поліції та не можна торкатися знахідки;
- не користуйтеся мобільним та радіозв'язком поблизу підозрілої знахідки.

Для поштової кореспонденції з пластиковою міною характерна надмірна товщина, пружність, вага не менше 50 г і ретельна упаковка. На конверті можуть бути різні плями, проколи, можливий специфічний запах. Повинно насторожити настирне бажання вручити лист неодмінно в руки адресата і надписи на кшталт: «розкрити тільки особисто», «особисто в руки», «секретно» і т. п. Підозрілий лист не можна відкривати, згинати, нагрівати або опускати у воду.

8. Керівнику ЗЗСО :

Останнім часом почастишали випадки телефонних повідомлень про замінування приміщень та виявлення підозрілих предметів, що можуть виявитися вибуховими пристроями.

На такий випадок пропонуються заходи попереджувального характеру:

- посилити пропускний режим при вході і в'їзді на територію закладу,
- проводити обходи території закладу і періодичну перевірку

складських приміщень на предмет своєчасного виявлення вибухових пристроїв або підозрілих предметів;

- організувати проведення спільних із працівниками цивільного захисту, правоохоронних органів інструктажів і практичних занять з питань дій у разі загрози або виникнення надзвичайних подій.

У разі виявлення підозрілого предмета працівниками закладу освіти потрібно негайно повідомити правоохоронні органи, територіальні органи управління з питань цивільного захисту.

До прибуття оперативно-слідчої групи керівник ЗЗСО повинен дати вказівку співробітникам знаходитися на безпечній відстані від знайденого предмета. У разі потреби - евакуювати людей згідно наявного плану евакуації.

IV. АЛГОРИТМ ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНІЙ СИТУАЦІЇ (далі - НС)

1. Визначити, який тип небезпеки: захоплення будівлі, обстріл, повітряна атака, пожежа, повінь, хімічна чи біологічна атака.
2. Чи безпечно у приміщенні? Аварійне блокування, укриття у приміщенні, евакуація за межі.
3. Обрати план реагування в залежності від умов надзвичайної ситуації та визначити команду реагування.
4. Зазначити необхідну інформацію:
 - контакти екстрених служб для оповіщення;
 - відповідальний за інформування персоналу про НС;
 - спосіб сповіщення персоналу про НС;
 - відповідальний за інформування екстрених служб;
 - способи сповіщення екстрених служб;
 - способи сповіщення екстрених служб у випадку зникнення зв'язку;
 - відповідальний за сповіщення батьків або законних представників дітей;
 - способи сповіщення батьків або законних представників дітей;
 - способи отримання інформації щодо перебігу НС від офіційних джерел під час перебування в укритті;
 - способи комунікації між колективом та адміністрацією ЗДО під час НС;
 - відповідальний за реалізацію плану дій у випадку НС у групі;
 - відповідальний за рюкзачок безпеки;
 - відповідальний за облік та взаємодію з дітьми.
5. Визначити план дій вихователя у випадку: евакуації за межі

закладу, аварійного блокування, укриття у приміщенні закладу освіти.

6. Залишити небезпечне місце відповідно до мапи евакуації вікових груп.

V. ТЕЛЕФОНИ РЯТУВАЛЬНИХ ТА АВАРІЙНИХ СЛУЖБ

112 - єдиний номер виклику всіх служб екстреної допомоги (диспетчер викличе бригаду потрібної служби)

101 - пожежно-рятувальна служба

102 - поліція

103 - швидка медична допомога

104 - аварійна служба газової мережі

0 800 501 482 - телефон довіри СБУ

Складений відповідно до листів МОНУ:

- від [06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій»](#)
- від 25.04.2022 №1/4428-22 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо проведення просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу в закладах шкільної освіти з питань уникнення враження мінами, вибухонебезпечними предметами та ознайомлення з правилами поведінки в надзвичайних ситуаціях

https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2022/04/додаток_до_листаМОН.pdf

Додаток 1

Обладнання найпростіших укриттів у ЗЗСО: першочергові вимоги

Обладнання найпростіших укриттів має забезпечувати можливість безперервного перебування у них населення впродовж не менше 48 годин.

З цією метою найпростіші укриття забезпечуються:

- місцями для сидіння (лежання) - лавками, нарами, стільцями, ліжками тощо; можливо передбачати розміщення працівників та дітей на наявних у ЗДО засобах (стільцях, лавках, ліжках), що використовуються під час освітнього процесу, а також інших засобах, зокрема спортивних матах, карематах (килимках туристичних), за умов можливості їх використання на підлогах відповідних приміщень та забезпечення площі на одну особу, яка підлягає укриттю, на рівні не менше 1 кв. м;
- ємностями з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання); розміщення зазначених ємностей дозволено передбачати в основних приміщеннях (для розміщення осіб, що підлягають укриттю);
- контейнерами для зберігання продуктів харчування;
- виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд), розміщених у спеціально призначених для цього приміщеннях;

- резервним штучним освітленням (електричними ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо) та електроживленням;
- первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення);
- засобами надання медичної допомоги;
- засобами зв'язку і оповіщення (телефоном, радіоприймачем, мережею інтернет, рекомендовано встановлення Wi-Fi-пристроїв);
- шанцевим інструментом (лопатами ґрунтовыми та совковими, ломами, сокирами, пилками-ножівками по дереву, по металу тощо).

За змоги найпростіші укриття забезпечуються додатковим обладнанням, інструментами та інвентарем відповідно до норм, установлених для захисних споруд.

Складено відповідно до Додатку до листа ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти.

В укритті дітям має бути безпечно, комфортно, спокійно...

Додаток 2

ЩО МАЄ БУТИ У РЮКЗАЧКУ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДИТИНИ

1. Записка від батьків, у якій вказано прізвище, ім'я, по батькові дитини, дата народження, адреса проживання, контакти батьків, сімейне фото (за бажанням)
2. Тепла курточка, шапка, теплі шкарпетки
3. Комплект змінної білизни та одягу
4. Пляшка води
5. Печиво «Марія» (або інше некрихке)

ЩО МАЄ БУТИ У РЮКЗАЧКУ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЗЗСО

- довідник з управління в надзвичайній ситуації у закладі освіти;
- карта закладу освіти, план поверхів
- план евакуації та план зв'язку (за наявності)
- список працівників закладу освіти з контактами
- список дітей та розклад занять
- список контактів батьків дітей
- важливі номери телефонів
- ручки та блокноти, маркери
- ключі
- мегафон

- скотч, ножиці
- ліхтарик, запасні батарейки до ліхтарика
- свисток
- аварійне радіо на батарейках та батарейки до нього
- аптечка першої допомоги.